

DR. GÁTI JÓZSEF

Edvi Illés Aladár gépészmérnök, felső ipariskolai tanár, iparpolitikus, publicista

A 19. század számos kiváló képességű szakembert adott a hazai gazdaságnak, de ezek közül is kimagaslott Edvi Illés Aladár gépészmérnök, a kivételes tehetségű és intelligenciájú alkotó. Az Óbudai Egyetem jogelődje, a Magyar Királyi Állami Felső Ipariskola tanára kiváló elméleti képességekkel és széles látókörrrel rendelkezett. Az 1882-től 1920-ig a felső Ipariskolában végzett tanári működése mellett, mint iparfejlesztő is beírta nevét a történelembe. Közhivatali évei alatt fényes pályát futott be, iparszervezői tevékenységét a Kereskedelemügyi Minisztériumban a gyári és kisipari ügyek osztályán kezdte, majd a megalakított ipari műszaki osztályt vezette, s pályáját helyettes államtitkárként fejezte be. Irodalmi munkásságát számos alkotás jellemzi: pályája során 78 tanulmánya és 27 könyve jelent meg a kohászat, a gépipari technológiák és a közgazdaság területéről.

EGY GAZDAG ÉLETÚT

EDVI ILLÉS ALADÁR 1858. január 6-án Kapuváron született régi nemesi család sarjaként. Apja soproni ügyvéd, majd vármegyei ügyész volt. Középiskolai tanulmányait a soproni evangélikus gimnáziumban kezdte, majd – az 1873-as bécsi világkiállítás megtekintése után érdeklődése a gépészet felé irányulva – a soproni reáliskolában folytatta és fejezte be 1874-ben. Egyetemi tanulmányait a budapesti kir. József Műegyetemen kezdte, és az 1874/75, valamint az 1875/76 tanévet az egyetemes szakosztály hallgatójaként végezte el. A második év befejezését követően a soproni 76. gyalogezrednél töltötte önkéntes katonai szolgálatát. A tartalékos tiszti vizsgát 1877. október 17-én Pozsonyban tette le, és tartalékos hadnagyi rendfokozattal szerelt le. Egyetemi tanulmányait az 1877/78 tanévben a müncheni műegyetem gépészmérnöki szakosztályának első évfolyamán kezdte újra. 1878 augusztusában behívót kapott a boszniai török megszállás elleni háborúba, amely harctéren 1879 február végéig szolgált. Tanulmányait végül az aacheni műegyetemen folytatta az 1879/80 és az 1880/1881 tanévben, és gépészmérnöki oklevelét 1881. július 30-án vette át.

Hazatérve, a MECHWART ANDRÁS vezette *Ganz & Társa* cég budapesti gyárában kezdte meg mérnöki tevékenységét. Hat hónapi szerkesztőmérnöki munkát követően érdeklődése az oktatás felé irányult [1]. 1882-ben a vallás- és közoktatásügyi miniszter a *Budapesti Állami Ipartanodába* „igazgató segédnek”, 1884-ben rendkívüli, 1885-ben pedig rendes tanárrá nevezte ki a fém-vasipari szaktárgyak oktatására.

Edvi Illés Aladár 1884. február 23-án a budavári koronázó főtemplomban kötött házasságot a szegedi származású SZEGHŐ ERZSÉBETTEL. Házasságukból két gyermek született: Aladár 1885. május 30-án, míg Zoltán 1888. június 30-án. Ez utóbbi gyermeket fiatalon elvesztették.

Edvi a tanítás mellett rendszeresen látogatta a szakmai kiállításokat. Az 1896. évi ezredéves kiál-

lítésen a bányászati és kohászati, és a fém-vasipari csoportok bizottságának előadója volt, tapasztalatairól „Az 1896. évi ezredéves kiállítás eredményei” című könyv VII. kötetében számolt be [2]. Tevékenyen részt vett az 1900. évi párizsi vilákiállítás fém-vasipari csoportjának rendezésében, munkásságát a nemzetközi zsűri a kiállítás nagy aranyérmével tüntette ki [3]. A *Budapesti Magyar Királyi Állami Felső Ipariskolában* 1902-ig rendes tanárként oktatott, ekkor a kereskedelemügyi minisztériumba rendelték be központi szolgálattételre. A Felső Ipariskolától nem vált meg, 1920-ig, mint óraadó tanár tanított tovább. 1903. április 21-én felső ipariskolai igazgatói címet kapott. 1913-ban meghívták a *Magyar Királyi József Műegyetem* előadójának. Kezdetben „A Magyar-birodalom ipara” címmel tartott órákat, 1915-től a bányászati és iparpolitikai előadások megtartására kérték fel.

A szakoktatás és az ipar terén kifejtett érdemei elismerésül Öfelsége 1896-ban a koronás arany érdemkereszttel, 1901-ban a Ferenc József Rend lovagkeresztjével tüntette ki, 1916-ban pedig magyar királyi udvari tanácsossá nevezte ki.

1886-ban a *Magyar Mérnök- és Építész Egylet* (MMÉE) tagja lett, 33 éves korában az Egylet Közlönyének szerkesztőjévé választották [4]. Az MMÉE Közlönye az első világháború előtti évtizedben érte el – gyakori megjelenésével, terjedelmével, változatosságával és színvonalával – a csúcspont. Ebben jelentős szerepe volt Edvi Illés Aladárnak, aki 1891-től több mint negyedszázadon át szerkesztette a folyóiratot. Egyik életrajzírója a következőket emelte ki: „E megtisztelő megbízást Szily Kálmán, Ney Béla, Schwarczel (Lipthay) Sándor, Révész Sámuel, Ullmann Vilmos, Dobecky Sándor, Nendtwich Gusztáv és Cserhádi Jenő nagynevű elődeinek súlyos öröksége után vette át... Célja a Közlöny szerkesztésével az, hogy a folyóiratot oly magas fokra emelje, ahol a külföldi legjelesebb folyóiratok állnak. Ezzel a hazai kultúrának, a magyar és iparügynek, de különösen az Egyletnek kívánt hasznos szolgálatot, becsületet és tiszteletet szerezni...” [5].

A Magyar Mérnök- és Építész Egylet Közlönyében rendszeresen jelentette meg szakmai ismeretterjesztő írásait. 1889 és 1924 között korának jelentős műszaki alkotásairól, a tudomány állásáról írt 36 összeállítása jelent meg, és 4 esetben közölték a közgyűlésén mondott hozzászólását. A „Krómvass és a krómacél” című tanulmányát a Mérnök Egylet 1891-ben Hollán-pályadíjjal jutalmazta. A Közlönyben megjelent írásai közül is kiemelkednek a vas történetével, feldolgozásával, a vasgyártás helyzetével és statisztikai elemzésével foglalkozó cikkei. Így például „A vas története Közép- és Észak-Európában a népvándorlásig I-II-III. rész”, „A folyasztott vas használata a kazángyártásban külföldön”, „Az elektrolízis munkája I-II-III rész”, „A vasöntés gyermekevei I-II rész”, „Délmagyarország első vasgyárai I-II-III rész”, „A világ vasipara 1898-ban és Magyarország vasfogyasztása”, valamint a „Csonka-Magyarország vasgyártása és -szükséglete I-II rész”.

Széleskörű szakmai közéleti tevékenységet fejtett ki. Az Országos Gőzkazánvizsgáló Egyesület miniszteri biztos volt. Tagja volt a Magyar Mérnök és Építész Egylet könyvkiadó bizottságának, az Országos Iparegyesületnek, a Természettudományi Társulatnak, az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek, az Országos Ipari és Kereskedelmi Oktatási Tanácsnak, a Statisztikai Hivatal Értékmegállapító Bizottságának, valamint a Magyar Szakírók Országos Egyesületének. Tiszteletbeli tagja volt az Országos Gépészegyesületnek. Ellátta a „Vasárnapi Munkásképző Országos Bizottság” alelnöki feladatait is.

Edvi Illés Aladár 1898-tól számos tanulmányt készített a Magyar Királyi Kereskedelemügyi Minisztérium megbízásából. Egyik első jelentése a Székelyföld vasiparáról készült, mely elemzés is hozzájárult ahhoz, hogy a Kereskedelemügyi Minisztérium IX. szakosztályán a gyári és kisipari ügylek intézése, új iparágak megindítása és a meglevők fejlesztése lett fő feladata [5].

AZ IPARPOLITIKUS ÉS PUBLICISTA

Az Iparegyesület 1867. szeptember 15-re összehívott közgyűlése által létrehozott bizottság a „magyar ipar újjáteremtésének munkálatát kezdeményezni” volt hivatott. A legfontosabbnak tartották

„...a legifjabb iparnemzedék szellemi kiművelésére és szakmabeli kiképzetésére...” az iparegyleti iskolák létrehozását, az ipariskolai tankönyvek színvonalának emelését és az ipari szakirodalom terjesztését. Az egyesület kezdeményezésére az 1872-ben beterveztett ipartörvény vitája során mindinkább „égető napirenddé” vált az *Ipartanoda* és az úgynevezett *Technológiai Iparmúzeum* létrehozásának igénye. Hasonló jellegű intézményeket a fejlett ipari államok már a 19. század elején alapítottak. A hazai Iparmúzeum létesítésének gondolatát DR. TREFORT ÁGOSTON GRÓF ZICHY JENŐHÖZ írt, a Pesti Naplóban közzétett levele mutatta be: „...Ez okból indulva, tervet készítettett, hogy az iparmúzeum s a rajztanárképezde oly iskolával hozassék kapcsolatba, hogy abban a neme- sebb, vagyis a művészetekkel határos iparágak korszerű gyakorlatához szükséges elméleti ismeretek taníttassanak, s a gyűjtemények tárgyainak használata mellett az iparosok gyakorlatilag oktassa- nak...” [6].

A Beleznay kerti épületben 1883. június 24-én 10 órakor az Iparmúzeumot Trefort Ágoston miniszter ünnepélyesen megnyitotta. Az alapszabály szerint: „a hazai kézművesipart, elsősorban pedig a fa- és fémipart közhasznú szakismereteknek, lehetőleg szemléleti úton való terjesztésével tá- mogatni, s a jelenkori igényekhez képest fejlődését hathatóan előmozdítani” volt az Iparmúzeum hivatása. Trefort a múzeumot és az ipartanodát szerves kapcsolatba hozta. A Közép Ipartanoda igazgatóját, HEGEDŰS KÁROLYT bízta meg a múzeum vezetésével és főfelügyeletével főigazgatói minőségben. 1883-ban a miniszter Edvi Illés Aladárt kérte fel a múzeumban a vas- és fémipari előadások tartásával, amit 17 éven át, 1900-ig folytatott. 1890-ben a Technológiai Iparmúzeumban szervezett kísérleti állomás fémipari műszaki szakértőjének nevezték ki.

Az 1890-es évek közepén a székely kivándorlás ellensúlyozására a magyar nagyvállalatoknál tanuló székely tanoncok gyámfelügyeletével bízták meg. Munkássága elismeréseként 1897-ben az ipari munkások részére szervezett országos bizottság alelnökévé választották. E bizottság kereté- ben tevékenykedett a „Vasárnapi munkásképző bizottság”, amely szaktanfolyamokkal, ismeretter- jesztő előadásokkal és múzeumlátogatásokkal biztosította a gyáripari munkások továbbképzését. Egy évvel később a kereskedelemügyi miniszter Edvi Illés Aladárt az Országos Ipartörténeti Ta- nács tagjává nevezte ki.

1905-ben a m. kir. Kereskedelemügyi Minisztériumban megalakították az ipari műszaki osz- tályt, ennek vezetésével Edvi Illés Aladárt bízták meg. Új feladatai közé tartozott az ipartörvény felülvizsgálatával foglalkozó bizottság tagjaként az előterjesztések összeállítása, valamint az Ausztriával kötendő gazdasági kiegyezés tárgyalásainak előkészítése.

Tagja volt a Magyar Királyi Közlekedési Múzeum Felügyelőbizottságának. 1914 elején a mi- nisztérium megbízta a magyar műszaki múzeum létrehozásának előkészítésével. 1918-ban mi- niszteri megbízottként részt vett a vas- és vasötvözetek, illetve ócskavas bizottságok munkájában.

Edvi Illés Aladár széles látóköre kialakulásában jelentős szerepe volt – számos értékes külföl- di szakkönyvet is felsorakoztató – mintegy 30.000 kötetes könyvtárának. Első jelentősebb mun- káját 1884-ben „Felsőmagyarország kisvasipara” címmel az Építési Ipar című lapban publikálta. 1889-ben, a Természettudományi Közlönyben jelent meg tanulmánya „Az alumínium jelene és jövője” címen, két évvel később már könyvet ír erről az új fémről [6]. 1891-ben jelent meg „A vas technológiája” című tankönyve. Ekkor kezdte szerkeszteni a Magyar Mérnök- és Építész Egylet Közlönyét, s ebben jelent meg 1893-ban „Délmagyarország első vasgyárai” című ipartörténeti je- lentőségű tanulmánya [7]. Szakírói munkásságával jelentősen hozzájárult a magyar műszaki nyelv és fogalomrendszer kialakításához.

A kereskedelemügyi miniszter megbízásából 1901-ben jelent meg „A magyar korona országai- nak gyáripara az 1898. évben” című tanulmánya, 1906-ban a fa- és gépiparral is kibővített monog- ráfiát készített. Mindkét munkája az Ausztriával folytatandó gazdasági kiegyezés előkészítéséhez készült. Edvi Illés Aladár 2010-ben a *Pallas Nagy Lexikona* vas- és fémipari részének átdolgozását is elvállalta a Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt megbízásából.

EGY GAZDAG ÉLETPÁLYA BEFEJEZÉSE

Edvi Illés Aladárt 1908-ban miniszteri osztálytanácsossá nevezték ki. 1919-től a Kereskedelemügyi Minisztérium gazdasági szakosztályának vezetője volt, 1922-ben, 64 éves korában helyettes államtitkárként ment nyugállományba. Nyugdíjba vonulása után is folytatta oktatói munkáját a Felső Ipariskolában és a Műegyetemen egyaránt, egészen haláláig. Munkássága elismeréseként a Magyar Mérnök- és Építész Egylet 1924-ben tiszteletbeli tagjává választotta, majd az Egylet közgazdasági osztályának megalakulásától elnöki tisztét is betöltötte.

1927 januárjában súlyos betegség döntötte ágynak, de akaratereje és a gondos ápolás talpra állította. A betegség azonban újra támadta szervezetét, amit már nem volt képes leküzdeni: 1927. április 24-én hunyt el a széles látókörrel, kiváló szervezőképességgel és tudással rendelkező mérnök, felső ipariskolai tanár, iparpolitikus, szakíró. Emlékét ápolja a Magyar Királyi Állami Felső Ipariskola jogutódja, az Óbudai Egyetem valamennyi polgára.

IRODALOM:

- [1] *Bencze Géza*: Váci út, a magyar gyáripar főutcája. Budapest: Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, 2006.
- [2] *Edvi Illés Aladár*: Az 1896. évi ezredéves kiállítás eredményei, VII. kötet. Vas- és fémipar, Budapest, 1898, 241–326.
- [3] *Jesch László*: A Budapesti Magyar Királyi Állami Felső Ipariskola emlékkönyve. Budapest, 1939.
- [4] Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönye, 1917. (LI kötet), 112–114.
- [5] *Dr. Terplán Zénó - Németh Géza*: A Magyar Mérnök- és Építész-egylet Közlönyének adatai 1867-1944 között. Miskolci Egyetem, 1998.
- [6] *Dr. Gáti József*: Ipartanodától egyetemig. Óbudai Egyetem Kiadó, Budapest, 2010. 110.
- [7] Magyar Mérnök- és Építész Egylet Közlönye, 19–20. szám, 1927. május 22. 105.
- [8] Magyar Mérnök- és Építész Egylet Közlönye, XXVII. Kötet, 1893. 353–360; 383–390; 418–423.
- [9] *Kiszely Gyula*: Edvi Illés Aladár. Műszaki Nagyaink, 5. kötet, Gépipari Tudományos Egyesület, Budapest, 1981. 303–338.

A szerző címe:

Dr. Gáti József

Kancellár

Óbudai Egyetem

e- mail: kancellar@uni-obuda.hu

483 szám.
Numerus.Erdélyi P. egyházmegye.
Szt. — vármegye.

Házasság-levél.

Alulírott ezennel hivatalosan bizonyítom, miszerint a t u d a v á r i
Koronási főtemplomi római katb. plébánia házassultak anyakönyve
VI. kötet 15. lapján az 1884., azaz ezer nyolc- száz nyolcvannegyed -ik
évi február hó harmincharmadik napjáról a következők foglaltatnak:

Sorszám Numerus currentis	16.		
Esküvői év, hó, nap Annus et dies copulationis	1884. február 23.		
A házasságra lépők — Sponsi et sponsae	vezeték- és keresztneve s polg. állása nomen et conditio	vőlegény — sponsus Edvi Illés Aladár Endr. gal. pásztorbíró, iparis Kötői tanyán	menyasszony — sponsa Szeghő Erzsébet Jolánka Julianna Gizella
	származási helye locus originis	Szilvásváry, Sopron va.	Szeged
	lakhelye, utca, házszám locus domicilii	Budapest - Vár, I. Arisztó 8. sz.	Budapest - Vár I. Arisztó 8. sz.
	vallása religio	g. kat.	róm. kat.
	kora aetas	26 éves	18 éves
	nőül, hajadon coelebs	netlen	hajadon
	özvegy viduus (a)	~	~
	A szülők neve, vallása, polgári állása Nomen, religio et conditio parentum	Edvi Illés Sándor, kőműves v. sz. ügyvéd ut. Litv. Co. Matisz Erzsébet, róm. kat.	bold. Szeghő Sándor, ügyvéd, és Pillisch Julianna
	A tanuknak vezeték- és keresztneve, vallása s polgári állása Nomen, religio et conditio testium	Böszörményi Mihály, római kat. bíró	Hegyesi István, közp. nyomtatásügyi igazgató
	Az esketők neve s hivatala Nomen et off. copulationis	Rogánich Mihály, pap, budavári plébános	
Váltak-e hirdetve, avagy a hirdetésről vagy más akadálytól fölmentve? Num promulgati? vel dispensati in banis vel aliquo impedimento?	Nincsenek		
Észrevételek Observationes	~		

Kelt Budapestben, 1937. évi február hó 15. n.

Edvi Illés Aladár házasságlevele

Kereskedelemügyi
m. k.
MINISTER.

8006 sz.
H.

Edvi Illés Aladár urnak, körponti szolgálat-
tétellel beosztott állami felső ipariskolai tanár.

Budapesten

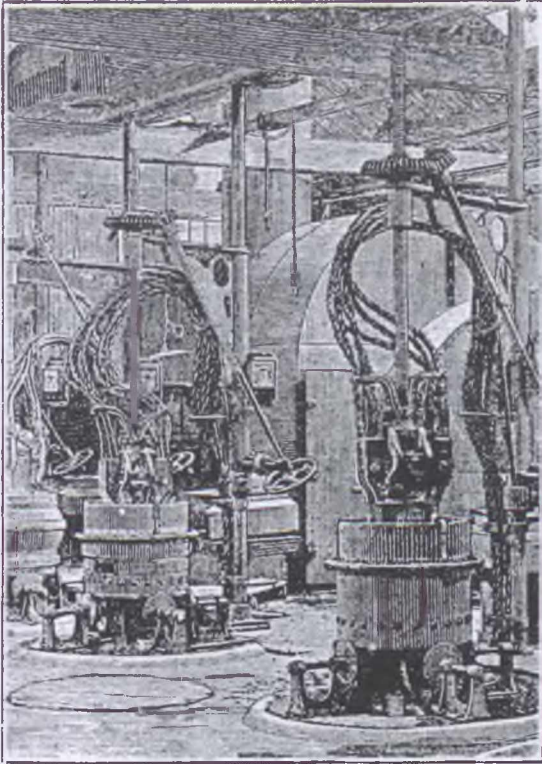
Telenlegi szolgálati beosztásának és
illetményének érintetlen hagyásával tanár urat
erőmmel igazgatóvá nevezem ki.

Budapest 1902 február 25-én.

Kendős

Felső ipariskolai igazgatói cím adományozása (Láng Lajos Kereskedelmi m. kir. Miniszter)

Részlet az 1891-ben megjelent Alumínium című könyvből

3118/1914.szám.

Nagyságos

Edvi Illés Aladár
miniszteri osztálytanácsos úrnak,

Budapest.

VIII.,Német utca 25.

Van szerencsém felkérni Nagyságodat, hogy a hadbavonult dr.Heller Farkas műegyetemi ny.rk.tanár helyett, a közgazdasági osztály hallgatói számára heti 3 órában kötelezően előírt bányászati és iparpolitikai előadásokat, valamint az azokhoz tartozó colloquiumokat, a f.tanév II.félévében megtartani sziveskedjék.

A tiszteletdíj folyósítása iránt egyidejűleg előterjesztést tettem.

Budapest, 1915.évi január hó 5-én.

Edvi Illés Aladár
e.l.rektor.

Miniszteri felkérés
óratartásra

Az Edvi család síremléke a Kerepesi temetőben